Bambara keel

See artikkel ootab keeletoimetamist.
Kui oskad, siis palun aita artiklit keeleliselt parandada (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Bambara_keel&action=edit). (Kuidas ja millal see märkus eemaldada?)

Bambara keel (varem eesti keeles *bambara murre*; bambara keeles *bamanankan*) on mande keelte hulka kuuluv keel, mida kõneldakse põhiliselt Malis, samuti Burkina Fasos, Senegalis, Elevandiluurannikul, Gambias, Guineas, Sierra Leones ja Ghanas.

Malis räägib 4 miljonit inimest bambara keelt emakeelena, kõnelejaskond kasvab. Keel levib tänu suulisele pärimusele. Ligikaudu 80% Mali rahvastikust kõneleb mõnd bambara murret. Kõikides riikides kokku on bambara keele kõnelejaid 4 072 040.[1][2][3]

bambara keel	
Kõneldakse	Burkina Fasos, Senegalis, Gambias, Sierra Leones, Ghanas ja Malis
Kokku kõnelejaid	4 miljonit (emakeelena)
Keelesugulus	Nigeri-Kordofani hõimkond mande keelkond **bambara keel**
Ametlik staatus	
Ametlik keel	Burkina Faso Senegal Gambia Guinea Sierra Leone Ghana Mali
Keelekoodid	
ISO 639-1	bm
ISO 639-2	bam
ISO 639-3	bam

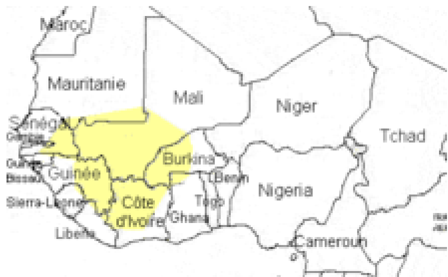
Sisukord

Keele struktuuri andmed
Kirjaviis
Keelenäited
Arvsõnad[6]
Muud huvitavat
Viited

Keele struktuuri andmed

Bambara keeles on seitse vokaali: a, e, ɛ, i, o, ɔ ja u. Vokaalid on kas pikad või lühikesed, vokaali pikkus määrab ära sõna tähenduse. Vokaalide puhul võib esineda ka nasalisatsiooni (ninahäälik).[4]

/ɛ/ = *e* /ɔ/ = *o*

Bambara keele kõnelejad

Bambara keel sisaldab 21 konsonanti: p, t, k, b, d, g, f, s, h, z, tʃ, ʃ, dʒ, m, n, ɲ, ŋ, l, r, w, j.

/ʃ/ = *sh* /tʃ/ = *ch* /dʒ/ = *j* /ɲ/ = *n* /ŋ/ = *ng* /j/ = *y*

Bambara keel on toonikeel, mis sisaldab kaht põhitooni: kõrge toon (´) ja madal toon (`). Näited: *bá* ‘ema’ ja *bà* ‘kits’. Need toonid võivad esineda koos, nt *kúlúkùtù* ‘pall’.

Bambara keele grammatiline struktuur on üsna lihtne. Paljusid grammatilisi suhteid märgitakse sufiksi või eessõnade abil, mis järgnevad verbile: väljendavad kohta, omamist.[4]

Bambara nimisõnadel on järgmised tunnused:

- Mitmuse saamiseks lisatakse sõnale järelliide -w.
- Nimisõnadel pole grammatilist sugu. Sugu saab määrata lisades liite -*ce* või -*ke* (mehe puhul) või liite -*muso* (naise puhul)

Bambara tegusõnadel on järgmised tunnused:[4][5]

- Subjekt ja verb ei pea olema ühildunud.
- Tegusõnad ei ole isikustatud.
- Sihilisi ja sihituid tegusõnu pööratakse erinevalt.

Sõnajärg bambara keeles on SOV ehk subjekt-objekt-verb.[4]

Bambara keeles on palju prantsuse keelest pärit laene, nt *egilisi* ’kirik’ prantsuse k. *église* ’kirik’.

Kirjaviis

Bambara keeles on kasutusel ladina ja N’Ko tähestik. N’Ko tähestik on mõjutatud rooma ja araabia kirjutamisviisidest, kuid enamik rahvast kasutab siiski ladina tähestikku. Kirjutatakse vasakult paremale horisontaalselt.

Keelenäited

Allpool on ära toodud tavalisemad sõnad/väljendid bambara keeles:

Tere hommikust – *i ni sógóma (ühele inimesele) aw ni sógóma (mitmetele inimestele)*

Head ööd – *ka dugu n’yumanjé Kuidas sul läheb – i ka kéné*

Vabandage mind – *ya fa n ma*

Tere tulemast – *i ni chè*

Jah – *owó*

Ei – *ayi*

Ema – *bá*

Isa – *fá*

Mees – *cé*

Ma oskan natuke bambara keelt – *N bɛ bamanankan mɛn dɔɔni-dɔɔni*

Kas sa ei lähegi sööma? – *I tɛna dumuni ke wa?*

Arvsõnad[6]

1 – *kelen*

2 – *fila*

3 – *saba*

4 – *naani*

5 – *duuru*

6 – *wòoro*

7 – *wolonfla*

8 – *segi*

9 – *kòno ntò*

10 – *tan*

Muud huvitavat

Mali artistid Oumou Sangaré, Rokia Traoré, Ali Farka Touré, Salif Keita, Habib Koité ja pimedatest muusikutest abielupaar Amadou & Mariam esitavad oma muusikat bambara keeles. Bambarakeelset lüürikat võib leida ka Stevie Wonderi albumilt "Journey through the Secret Life of Plants".[5]

Viited

1. http://www.ethnologue.com/language/bam
2. http://www.omniglot.com/writing/bambara.htm
3. http://www.lmp.ucla.edu/Profile.aspx?LangID=8&menu=004
4. http://aboutworldlanguages.com/bambara-bamanankan
5. http://en.wikipedia.org/wiki/Bambara_language#Classification
6. http://www.languagesandnumbers.com/how-to-count-in-bambara/en/bam/